Fintables

Piyasalarda Çapalama Etkisi

18.11.2026

Demirleme veya çapalama etkisi olarak tanımlanan olgu, en kısa şekilde açıklarsak, piyasalarda işlem gerçekleştiren bir yatırımcının karar alırken sahip olduğu ilk bilgiye güvenme eğilimi olarak ifade edilebilir. Karar verme süreçlerimizi etkileyebilen, rasyonellikten veya mantıksal akıl yürütmeden sistematik sapmaya neden olan kalıplar şeklinde tanımlanan bir çeşit bilişsel önyargı olarak ifade edilebilecek çapalama etkisi, önyargı alakasız veya keyfi olsa bile ortaya çıkar. İlk bilgi oluşturulduktan sonra, sonraki değerlendirmeleri etkileyen zihinsel bir referans noktası görevi görür.

Örneğin, hisse senedi satın almayı düşünen bir yatırımcıyı ele alalım. Yatırımcı, yüksek bir hisse senedi fiyatını referans noktası olarak alırsa, sonraki fiyatları nispeten düşük olarak algılamaya meyilli olabilir. Tersine, düşük bir hisse senedi fiyatını referans noktası olarak alırsa, sonraki fiyatları nispeten yüksek olarak algılayabilir. Bu önyargı, hisse senedinin değerine ilişkin algılarını ve potansiyel olarak alım veya satım kararlarını etkileyebilir.

Yatırım Kararlarında Çapanın Gücü

Çapalama yanlılığı gibi önyargılar karar alma süreçlerini bozarak optimum olmayan sonuçlara, artan riske ve potansiyel finansal kayıplara yol açabilir. Örneğin, bir fiyatlandırma kararı verirken bireyler, karşılaştıkları ilk fiyattan etkilenebilirler; bu fiyat, benzer bir ürünün fiyatı, bir satış elemanının önerdiği bir fiyat veya geçmiş bir fiyat olabilir. Bu ilk fiyat, adil veya makul bir fiyatın ne olduğuna dair algılarını etkileyen bir referans noktası görevi görür.

Benzer şekilde, yatırım kararlarında bireyler beklentilerini belirli bir hisse senedi fiyatına, geçmiş bir piyasa performansına veya bir analistin hedef fiyatına bağlayabilirler. Bu durum, hisse senedinin değeri ve potansiyel getirileri hakkındaki değerlendirmelerini etkileyebilir ve potansiyel olarak önyargılı yatırım kararlarına yol açabilir.

Çapalama önyargısı, özellikle bireylerin bilinçli bir karar vermek için yeterli bilgiye veya birikime sahip olmadığı durumlarda güçlü olabilir. Bu gibi durumlarda, referans noktası olarak alınan veri, sonraki değerlendirmeleri büyük ölçüde etkileyen varsayılan bir başlangıç noktası haline gelir. Çapalama önyargısının, bireyler varlığının farkında olsalar bile ortaya çıkabileceğini belirtmek önemlidir. Bu önyargı, bilinçsiz bir düzeyde işler ve bilinçli bir çaba ve farkındalık olmadan üstesinden gelinmesini zorlaştırır.

Çapalama Yanlılığına Karşı Nasıl Korunulur?

Çapalama önyargısını anlamak ve tanımak, daha rasyonel ve tarafsız kararlar almak için çok önemlidir. Bu önyargının farkında olarak, bireyler ilk verinin geçerliliğini ve uygunluğunu bilinçli olarak sorgulayabilir ve daha dengeli bir karar alma süreci sağlamak için ek bilgi veya bakış açısı arayabilirler.

Çapalama önyargısı, risk değerlendirmesini ve risk yönetimi kararlarını etkileyebilir. Örneğin, bir finansal danışman belirli bir yatırım seçeneğini düşük riskli olarak sunarsa, bireyler yatırımın risk düzeyine ilişkin algılarını bu ilk bilgilere sabitleyebilir. Bu sabitleyicilik, yatırımın risk-getiri profiline ilişkin değerlendirmelerini etkileyebilir ve potansiyel olarak risk değerlendirmesinin yanlış yapılmasına yol açabilir.

Bir diğer etki alanı ise geleceğe dair tahminlerdir. Gelecek projeksiyonları yaparken bireyler, tahminlerini geçmiş verilere veya geçmiş performansa dayanarak bağlayabilirler. Bu bağlama, yanlı tahminlere ve gelecekteki sonuçların hafife alınmasına veya abartılmasına yol açabilir.

Çapalama Önyargısının Gücünü Belirleyen Faktörler

1. Çapanın Önemi:

İlk veri ne kadar belirginse çapalama önyargısının da o kadar güçlü olması muhtemeldir. Kolayca fark edilebilen veya akılda kalıcı bir veri sonraki yargılar ve kararlar üzerinde daha önemli bir etkiye sahip olabilir.

2. Çapanın Alakalılığı:

İlk verinin eldeki kararla algılanan alakası çapalama önyargısının gücünü etkileyebilir. Verinin kararla doğrudan ilişkili olduğu algılanırsa bireylerin ona daha fazla güvenme olasılığı daha yüksektir.

3. Uzmanlık ve Bilgi:

Belirli bir alanda daha fazla uzmanlığa veya bilgiye sahip kişiler çapalama önyargısına daha az duyarlı olabilir. Bilgi ve uzmanlık, bireylerin daha geniş bir bilgi ve bakış açısı yelpazesini değerlendirmelerine yardımcı olarak keyfi bir referans noktasına olan bağımlılığı azaltabilir.

4. Alternatif Bilginin Mevcutluğu:

Ek bilgi veya birden fazla verinin mevcut olması çapalama önyargısının etkisini azaltmaya yardımcı olabilir. Bireyler çeşitli bilgilere erişebildiklerinde, bir dizi faktörü değerlendirme ve daha dengeli kararlar alma olasılıkları daha yüksektir.

5. Zaman Baskısı:

Zaman baskısı, bireylerin alternatif seçenekleri veya bilgileri derinlemesine değerlendirme yeteneklerini sınırlayarak çapalama önyargısını şiddetlendirebilir. Bireyler zaman sıkıntısı çektiklerinde, karar vermede kısayol olarak ilk veriye daha fazla güvenebilirler.

Çapalama Etkisinin Azaltılmasına Yönelik Stratejiler

Çapalama önyargısının etkileri; farkındalık ve derinlemesine düşünme, farklı bakış açıları arama, birden fazla çıpayı değerlendirme, karar alma araçlarını kullanma ve bağımsız düşünmeyi teşvik etme gibi stratejilerle azaltılabilir.

Eğitim ve öğretim; farkındalığı artırarak, bilgi ve uzmanlık sağlayarak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek ve karar alma çerçeveleri sunarak çapalama önyargısını en aza indirmede önemli bir rol oynar.

Ayrıca, karar alma süreçlerinde çeşitlendirme ve bağımsız analiz, çapalama önyargısının etkisini azaltmak için önemlidir. Çeşitlendirme, yatırımların yaygınlaşmasına ve tek bir veriye bağımlılığın en aza indirilmesine yardımcı olurken, bağımsız analiz daha objektif ve kapsamlı bir bilgi değerlendirmesi sağlar.

Çapalama önyargısını fark edip aktif olarak ele alarak, bireyler daha rasyonel, bilgili ve tarafsız finansal kararlar alabilir. Bu da daha iyi sonuçlara yol açar ve potansiyel riskleri azaltır.

Kaynaklar

- Andersen, J. V. (2010). Detecting anchoring in financial markets. Journal of Behavioral Finance, 11(2), 129–133. https://doi.org/10.1080/15427560.2010.483186
- Campbell, S. D., & Sharpe, S. A. (2009). Anchoring bias in consensus forecasts and its effect on market prices. Journal of Financial and Quantitative Analysis, 44(2), 369–390. https://doi.org/10.1017/s0022109009090127
- Furnham, A., & Boo, H. C. (2010). A literature review of the anchoring effect. The Journal of Socio-Economics, 40(1), 35–42. https://doi.org/10.1016/j.socec.2010.10.008
- Kaustia, M., Alho, E., & Puttonen, V. (2008). How much does expertise reduce behavioral biases? The case of anchoring effects in stock return estimates. Financial Management, 37(3), 391–412. https://doi.org/10.1111/j.1755-053x.2008.00018.x
- Wang, B. (2023). The impact of anchoring bias on Financial Decision-Making: Exploring cognitive biases in Decision-Making processes. Studies in Psychological Science, 1(2), 41–50. https://doi.org/10.56397/sps.2023.09.04

Bu raporda yer alan her türlü bilgi, değerlendirme, yorum, istatistiki şekil ve bilgiler hazırlandığı tarih itibari ile mevcut piyasa koşulları ve güvenilirliğine inanılan kaynaklardan elde edilerek derlenmiştir. Fintables Bilişim Teknolojileri A.Ş. tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır. Sunulan bilgilerin doğruluğu ve bunların yatırım kararlarına uygunluğu tarafımızca garanti edilmemektedir. Bu bilgiler belli bir getirinin sağlanmasına yönelik olarak verilmemektedir. Alım satım kararını destekleyebilecek yeterli bilgiler burada bulunmayabilir. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler, yorum ve tavsiyede bulunanların kişisel görüşlerine dayanmaktadır. Herhangi bir yatırım aracının alım-satım önerisi ya da getiri vaadi olarak yorumlanmamalıdır. Bu görüşler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Bu nedenle bu sayfalarda yer alan bilgilerdeki hatalardan, eksikliklerden ya da bu bilgilere dayanılarak yapılan işlemlerden, yorum ve bilgilerin kullanılmasından doğacak her türlü maddi/manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan dolayı Fintables Bilişim Teknolojileri A.Ş. ile bağlı kuruluşları, çalışanları, yöneticileri ve ortakları sorumlu tutulamaz. Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir.